

STABLOPIS – ekološka dimenzija jedne antologije

Stablopis je naslov iznimno zanimljive pjesničke antologije kojoj u podnaslovu stoji: „hrvatski pjesnici o stablu i šumi“. Antologiju je koncem prošle godine objavilo Hrvatsko šumarsko društvo i na taj način obilježilo Međunarodnu godinu šuma, koju su Ujedinjeni narodi proglasili upravo na prijedlog Republike Hrvatske. Sastavila ju je književnica Ana Horvat i svoj izbor posvetila arboretumu u Trstenom, opožarenom 2000. godine, „s nadom da će biti obnovljen i zaštićen“. Požari svake godine haraju na raznim stranama svijeta i uništavaju velike površine šumskog pokrova, no to nije jedini uzrok deforestacije našeg planeta. Nestanak šuma najvećim je dijelom posljedica ljudskog djelovanja, kao danak urbanizaciji, širenju pašnjaka i obradivih površina, rudarenju, gradnji hidroelektrana i prometnica, ali i iskorištavanju drveta kao sirovine. Do danas je nestalo više od polovice tropskih kišnih šuma koje su nekad prekrivale površinu Zemlje. Sjećom svake godine u svijetu nestaje 170.000 kvadratnih kilometara kišne šume. S druge strane, očuvanje šuma nužno je za zdravlje planeta i ljudski opstanak, pa tako i ova antologija na specifičan način upozorava na duboku i neraskidivu vezu ljudi i stabala. Stabla i šume u ljudskom životu od pamtivijeka igraju važnu ulogu, o čemu svjedoče mitologije i religije, predaje, umjetnost i književnost svih naroda svijeta, a i svakodnevni život bez njih je gotovo nezamisliv. Drveće kao izvor hrane i sirovina za proizvodnju lijekova, drvo kao građa za gradnju kuća, ogrjev, sirovina za mnoštvo važnih proizvoda, između ostalih i papir, koji je Gutenbergovim izumom tiska omogućio diseminaciju znanju i neslućeni napredak znanosti. Pjesnici taj dug drveću i šumama uzvraćaju stihovima, a o tome svjedoči bogato hrvatsko pjesničko stvaralaštvo. Ova antologija, iako broji nešto manje od petsto stranica, samo je mali isječak te književne produkcije.

Predgovor *Stablopisu* napisala je književnica i ekološka aktivistica Božica Jelušić, koja u svojoj bibliografiji, između ostalih, ima i knjigu *Pogled stablu. Priče i pjesme o drveću* (2007.), pa je i u antologiji zastupljena s petnaest pjesama. Ocjenjujući da je stablo „definitivno postalo kozmogonijskim i civilizacijskim simbolom prvoga reda“, Božica smatra da je *Stablopis* „autorski i izdavački pothvat najviše kategorije“. Ana Horvat u svoju je antologiju uvrstila, uz tri narodne pjesme, 165 pjesnika s 482 pjesme. Od najstarijih Ivana Česmičkog (1434. – 1472.) i Hanibala Lucića (1485. – 1553.), do najmlađe Darije Žilić (1972.), u knjizi se nalaze najzačajnija imena hrvatskoga pjesništva sa svojim najpoznatijim pjesmama, kao što je „Jesenje večer“ Antuna Gustava Matoša, „Visoki jablani“ Tina Ujevića, „Voćka poslije kiše“ Dobriše Cesarića, „Tijelo i proljeće“ Vesne Parun, „Kiše pjevaju na jablanima“ Josipa Pupačića, i mnogi drugi. I dok je Cesarić pjevao: „Oduvijek ima tajnih veza / Između pjesnika breza“ u pjesmi „Breze na ulici“, mnogi drugi pjesnici opjevali su: maslinu (Viktor Vida, Mak Dizdar, Ivan Pavković, Ivan Slamnig), smokvu

(Ante Cettineo, Jure Franičević Pločar, Đurđica Asić Klobučar, Petar Gudelj), jabuku (Vinko Kos), višnju (Nada Iveljić), trešnju (Jure Franičević Pločar), dunju (Milan Begović, Toma Podrug), dud (Frano Alfirević, Mihovil Mijo Rujević), orah (Borben Vladović), naranču (Vesna Parun), lovor (Silvije Strahimir Kranjčević, Ivan Rogić Nehajev), bajam (Marin Franičević), kesten (Fran Galović, Slavko Mihalić), hrast (Stanko Juriša), brijest (Marko Grčić, Neda Miranda Blažević Krietzman), bukvu (Ante Kraljević), jablan (Tin Ujević, Vladimir Kovačić, Šime Vučetić, Ivo Kozarčanin, Jure Kaštelan, Zlatko Tomićić), topolu (Kruno Quien), javor (Ivan Mažuranić), čempres (Vladimir Nazor, Nikola Milićević, Dalibor Cvitan), ariš (Božica Jelušić), jelu (Marijan Matijašević), lipu (Dragutin Domjanić, Gustav Krklec, Đuro Sudeta, Željko Knežević), piniju (Ivan Golub), vrbu (Mirko Jirsak, Miroslav S. Mađer), ali i čitave parkove (Ante Tresić Pavičić „U Tuškancu“, Dragutin Tadijanović „Jardin du Luxembourg“, Grigor Vitez „Pod platanama na Zrinjevcu“), perivoje (Stanislav Šimić, Antun Nizeteo, Dubravko Ivančan) i drvorede (Dora Pfanova, Vjekoslav Majer). (U ovom kratkom pregledu nisu, naravno, spomenuti svi pjesnici.) Te pjesničke „tajne veze“ s drvećem uvijek otkrivaju bitne stvari o čovjeku i svijetu koji ga okružuje. Duše pjesnika titraju u rezonanciji s lišćem, a šuma ili drvo su meditativno uporište s kojega se pjesnik otiskuje u dubinu i visinu. Tako Zvonimir Balog u pjesmi „Kako bi bilo tužno bez tebe jablane viti“ kazuje: „Moje dvorište bilo bi groblje bez tebe / (...) jer mislim da si ti ja“, Zvonimir Husić, tumarajući šumom, osjeća: „dodiruješ granu kao ruku sestre / krošnja ti prijateljski odobrava skitnju / i čitava šuma kao da korača s tobom“, a Vesna Krmpotić se poistovjećuje sa stablom: „Zaboravim da nisam stablo, / i krenem uvis naglo. // I dugo dugo ne sjetim se, / jer krošnju imam i u njoj ptice.“ („Balada“). No hrast je u nekih pjesnika simbol dominacije i autoriteta kojeg se treba osloboditi, na primjer u Ivana Gorana Kovačića hrast je „moćan silnik, još golem šumski gazda“ („Seljaci ruše hrast“), a rušenje hrasta opisuje i Anđelko Vuletić u pjesmi „Balada o hrastu“, da bi „I tek tada / Konačno / Dušom odahnuli.“ Ponekad su stabla u pjesmama simbol zavičaja, u kojemu čovjek ima svoj korijen baš kao i drvo, kao u pjesmi „Čempres“ Nikole Milićevića. No u obzor suvremenog pjesništva ulaze teme i problemi suvremenog svijeta, pa tako i ekološki, izražavajući svijest o tome koliko pogubno ljudske aktivnosti utječu na prirodu, ugrožavaju opstanak biljaka i životinja. Tako Ante Stamać u pjesmi pod naslovom „Ekološka“ konstatira: „Umiru šume, luži zrela hlada, / Zla pohara ih, smog i magla guši / I truže, i suši, srčiku im duši, / Kao da, suha, kletva na njih pada.“, a već citirani Zvonimir Husić sluti „U daljini kobno glasanje strojeva / ova šuma i ja više nemamo kuda“. Neda Miranda Blažević-Krietzman opisuje sječu brijesta: „Petorici nemilosrdnih drvosječa trebala su četiri dana / da posijeku bijeli kraljevski brijest. / Lijep i težak, ali uzbudljivo mrtav, / ležao je na ulici kao nasukani kit ubojica.“ Ana Horvat pak ispjevala je „Omage drvoredu u Šubićevoj“: „čupali su ih strojevima / s korijenjem i krošnjama / cijela odvlačili

cestom / pomeli pregažene ptice / rupe zatrpali šljunkom / zatrli / zalili asfaltom“. U šumama je i nedavni domovinski rat ostavio neželjene tragove, a o tome piše Ivica Smolec u pjesmi „Petrinjske šume“: „Rečeno mi je / da ne smijem u taj dio šume / jer je pun mina / i duhovi suboraca lebde u njemu.“

Iz perspektive šumarske struke na antologiju se u pogovoru osvrnuo akademik Slavko Matić, ističući da se šume u Hrvatskoj „njeguju i obnavljaju na prirodan način, uz uvažavanje načela šumarske znanosti“ i da zahvaljujući tome „šume žive vječno“. Posebno ističe mnogostruke i općekorisne funkcije šume: hidrološku, vodozaštitnu, klimatsku i protuimisijsku, zatim estetsku, zdravstvenu, rekreacijsku i turističku. On optimistički zaključuje da su hrvatske šume najprirodnije, najkvalitetnije i najstabilnije u Europi. I taj zaključak stručnjaka treba nas činiti iznimno opreznima kad se govori o njihovoj prodaji, privatizaciji ili koncesiji. Za dobro stanje hrvatskih šuma sigurno treba zahvaliti i Hrvatskom šumarskom društvu koje je proslavilo svoj 165. rođendan. A u antologiji *Stablopis* nalazi se i pjesma posvećena šumaru – „Šumar kod kuće“ Tvrtka Vukovića: „Ostavio si miris šume za sobom, miris duhana i zabrinutosti. Kuća ti je bila tijesna, pa si se preseljavao na proplanke i u prosjeke. Izvlačio si trupce iz blata, vozio si velike američke traktore, dizalice si usmjeravao prema krošnjama, nebu i Bogu.“ (itd.) Valja se zato nadati, u skladu sa stihovima Borisa Marune, da će stabla i šume „čitavom bibliotekom ptica“ i dalje učvršćivati poeziju.

Na žalost, knjige nema u knjižarama, ali će je uskoro biti na policama hrvatskih knjižnica, jer se za pobrinulo Hrvatsko šumarsko društvo, darujući besplatne primjerke.

Ružica Cindori